

Stigma rond schizofrenie, psychose en autisme in de Vlaamse dagbladen, 2013-2017

E. THYS, C.I. STRUYVEN, M. DE HERT

ACHTERGROND Er rust een aanzienlijk maatschappelijk stigma op psychiatrische stoornissen. Er zijn aanwijzingen dat de beeldvorming over schizofrenie in de media bijzonder negatief is. Sommigen stellen dan ook voor om deze term te vervangen door psychosegevoeligheid of psychosespectrumstoornis.

DOEL Vervolgonderzoek van de studie van de Vlaamse kranten over de periode 2008-2012: vergelijken van de berichtgeving over autisme, schizofrenie en psychose wat betreft stigma over de periode 2013-2017.

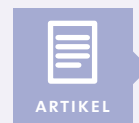
METHODE Via de websites van de zeven Vlaamse dagbladen zochten we naar alle artikelen verschenen tussen 2013 en 2017 die de zoekwoorden autisme, schizofrenie, psychose en verwante termen bevatten. De verzamelde artikelen ($n = 5337$) werden vervolgens ingedeeld naar stigmatiserend gehalte.

RESULTATEN In de gevonden artikelen werd overwegend positief bericht over autisme, overwegend negatief over schizofrenie en zowel positief als negatief over psychose. Het contrast in de berichtgeving over beide stoornissen was zeer groot ($p < 0,0001$). Voor de term 'autisme' nam de positieve berichtgeving toe en voor de term 'schizofrenie' bleef ze stabiel negatief. Psychose werd alleen positief belicht door de kwaliteitskranten.

CONCLUSIE Het maatschappelijke stigma dat rust op schizofrenie en psychose wordt schrijnend weerspiegeld in de Vlaamse dagbladen. Dat over een vergelijkbare stoornis als autisme duidelijk gunstiger bericht wordt, toont aan dat een positievere beeldvorming niet alleen wenselijk, maar ook mogelijk is.

TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 62(2020)12, 1030-1039

TREFWOORDEN autisme, dagbladen, psychose, schizofrenie, stigma

ARTIKEL

Het stigma dat mensen met psychiatrische aandoeningen treft, is een bekende en hardnekkige problematiek (Cathoor e.a. 2020). Stigma kan gedefinieerd worden als een brandmerk dat ongewenste eigenschappen toeschrijft aan een individu of een groep (Thornicroft 2006). Dit leidt tot statusverlies, discriminatie en sociale uitsluiting (Link & Phelan 2001).

Stigma rond schizofrenie en psychose

Van alle psychiatrische aandoeningen wordt schizofrenie wellicht het meest getroffen door stigma (Guloksuz & Van Os 2018). De mogelijke verklaringen hiervoor zijn divers.

Ze gaan van de zeldzaamheid van de aandoening over vermeende kenmerken ervan (in het bijzonder onvoorspelbaarheid en gewelddadigheid) tot het concept schizofrenie zelf. Guloksuz en Van Os (2018) argumenteren dat het concept schizofrenie sinds de publicatie van de DSM-III in 1980 beperkt werd tot de ernstigste en meest chronische vorm van deze aandoening en dat dit heeft bijgedragen tot het stigma.

Omdat we de beeldvorming rond schizofrenie globaal als negatief en onjuist, en dus als stigmatiserend kunnen beschouwen, is het idee geopperd om de term zelf af te schaffen en te vervangen. De Japanse vereniging voor

psychiatrie en neurologie verving al in 2002 officieel de algemeen gangbare en met schizofrenie vergelijkbare term 'seishin bunretsu byo' ('gespleten-geestziekte') door 'togo shitcho sho' of 'integratiestoornis'. Deze wijziging gebeurde op verzoek van een familievereniging van patiënten (Sato 2006) en had een bescheiden gunstig effect op het stigma (Aoki e.a. 2016).

In het Nederlandse taalgebied is de laatste jaren vanuit verschillende hoeken gepleit om de term 'schizofrenie' te vervangen door 'psychosegevoeligheid', vanwege de neutrale en correcte betekenis van de term. Naar analogie met autismespectrumstoornis werd ook de term 'psychose spectrumstoornis' voorgesteld. Vanuit de dimensionele kijk op diagnostiek legt dit begrip de klemtoon op de verschillende uitingsvormen en ernstgraden van de aandoening. Deze alternatieve benamingen hebben vooralsnog geen algemene ingang gevonden.

Stigma in de Vlaamse dagbladen

Enkele jaren geleden publiceerden we een onderzoek waarin we de beeldvorming over schizofrenie en autisme in de Vlaamse kranten met elkaar vergeleken (Thys e.a. 2014). De keuze voor een vergelijking met autisme was gebaseerd op gelijkenissen in prevalentie, symptomen en deels genetische etiologie. Ook zijn de benamingen (maar daarom niet de ware aard) van deze aandoeningen goed bekend bij leken, dankzij veelvuldige vermeldingen in de media (Economou e.a. 2009).

Eén van de belangrijkste verschillen tussen beide stoornissen is de leeftijd bij het optreden van de eerste symptomen: vóór de leeftijd van 3 jaar voor autisme en vanaf de adolescentie voor schizofrenie. Dit verschil impliceert dat een belangrijk deel van de personen met autisme kinderen zijn en dat de familie als partner in de behandeling en begeleiding nog vanzelfsprekender is dan bij schizofrenie. Ook worden personen met autisme begeleid in residentiële en ambulante settings met een pedagogische inslag, terwijl personen met schizofrenie begeleid worden in de psychiatrische zorgverlening. Qua ernst en prevalentie zijn beide stoornissen dus vergelijkbaar, maar er zijn ook belangrijke sociodemografische verschillen, die de beeldvorming kunnen beïnvloeden.

In ons vorige onderzoek gingen we na of de zoekwoorden schizofrenie, autisme en aanverwante termen een positieve, neutrale, figuurlijke of negatieve connotatie hadden in alle artikelen die in de zeven Vlaamse kranten verschenen over een periode van 5 jaar (2008-2012). In de 4181 gevonden artikelen werd overwegend positief bericht over autisme en overwegend negatief over schizofrenie. Het contrast in de berichtgeving over beide stoornissen was zeer groot ($p < 0,0001$) en voor beide stoornissen nam de negatieve berichtgeving toe in de tijd.

AUTEURS

ERIK THYS, psychiater, UPC KU Leuven, PSC St.-Alexius Elsene.

CATHARINA INDRA STRUYVEN, kinder- en jeugdpsychiater, UPC KU Leuven.

MARC DE HERT, psychiater, UPC KU Leuven.

CORRESPONDENTIEADRES

Erik Thys, UPC KU Leuven, Leuvensesteenweg 517, 3070 Kortenberg, België.

E-mail: erik.thys@upckuleuven.be

Geen strijdige belangen meegedeeld.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 8-7-2020.

De uitgesproken positieve berichtgeving over autisme baarde zorgen. De Vlaamse autismedeskundige Peter Vermeulen reageerde hierop als volgt: '(...) *het bewijst wat ik al een tijdje zeg, met name dat het met de beeldvorming over autisme veel minder erg gesteld is dan met die over andere stoornissen. We moeten zelfs opletten dat we het niet té positief maken...*' (schriftelijke mededeling Vermeulen 2014). Ook andere auteurs vroegen al aandacht voor de meer problematische 'andere kant van autisme', als een tegengewicht tegen de vaak gepubliceerde verhalen over kinderen met uitzonderlijke wiskundige gaven of savants (Pellicano e.a. 2014).

Maar uiteraard ging onze grootste bezorgdheid uit naar de negatieve berichtgeving over schizofrenie, reden waarom we het vergelijkend krantenonderzoek herhaalden over de volgende periode van 5 jaar (2013-2017). We wilden nagaan hoe de beeldvorming in de kranten verder evolueerde, tegen de achtergrond van een aantal destigmatiserende initiatieven in Vlaanderen.

Voorbeelden hiervan zijn: de met ruime mediabelangstelling gepaard gaande publicatie van Brenda Froyens boek *Kortsluiting in mijn hoofd* (Froyen 2014) over postpartum-psychose, de Rode Neuzen Dag (vanaf 2015), de psychose-campagne van Te Gek!? rond het boek *Ingewikkeld* over de psychose-ervaring van Sven Unik ID (Magiels 2016), de campagne 'Goed gek?! Anders spreken over geestelijke gezondheid' van de Koning Boudewijnstichting (Van Gorp 2017) en de oprichting van psychosenet.be, platform voor psychosegevoeligheid, stemming en herstel (2017).

Ten slotte was er het Vlaams regeerakkoord 2009-2014, waarin de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Jo Vandeurzen stelde: '*Ondanks het feit dat ongeveer een vierde van de bevolking in Vlaanderen ooit te kampen krijgt met psychische problemen, hangt hierrond nog*

steeds een taboe. Daarom willen we blijven inzetten op het bespreekbaar maken van psychische problemen en op een destigmatisering van de problematiek van de geestelijke gezondheidszorg' (Vlaamse Regering 2009).

Ditmaal voegden we aan de zoekactie in de Vlaamse kranten de zoekterm 'psychose' toe, om na te gaan of deze minder negatief geconnoteerd zou zijn dan schizofrenie en zou kunnen fungeren als alternatieve benaming.

METHODE

Mede met oog op de vergelijkbaarheid pasten we dezelfde methode toe als in het vorige onderzoek. Op de zoekfunctie van de websites van de zeven Vlaamse kranten voerden we de volgende zoektermen in: 'autisme', 'autistisch', 'autistische', 'autist' en 'autisten' (verder genoemd 'term autisme'); 'schizofrenie', 'schizofreen' en 'schizofrene' (verder genoemd 'term schizofrenie'), ditmaal ook 'psychose', 'psychosen', 'psychotisch', 'psychoot', 'psychoten' en 'psychoticus/-i' (verder genoemd 'term psychose') en ten slotte 'psychosegevoelig(e)', 'psychosegevoeligheid' en 'psychosespectrum(stoornis)'. De Vlaamse kranten waren: *Het Laatste Nieuws*, *Het Nieuwsblad*, *Gazet van Antwerpen*, *Het Belang van Limburg*, *De Standaard*, *De Morgen* en *De Tijd*. De Nederlandstalige versie van de krant *Metro* (oplage 110.331 in 2015 (Centrum voor Informatie over de Media, CIM)) werd niet geïnccludeerd, omdat de zoekfunctie niet de volledige zoekperiode overspande en de krant door haar kosteloze verspreiding niet volledig vergelijkbaar was met de andere.

Tussen 1 januari 2013 en 31 december 2017 werden aldus 5337 artikelen gevonden die een van de zoektermen bevatten. Indien meerdere zoektermen in een artikel voorkwamen, werden deze afzonderlijk gequoteerd. Op die manier verzamelden we 1152 artikelen met de zoekterm 'schizofrenie', 3024 met de zoekterm 'autisme' en 1161 met de zoekterm 'psychose'.

De artikelen werden vervolgens in vier stigmagerelateerde categorieën ingedeeld: positief, neutraal, negatief en figuurlijk.

Als *positief* werden beschouwd: artikelen met positief nieuws over (personen met) de aandoening, over een veelbelovende aanpak, over initiatieven zoals geldinzamelingen en tentoonstellingen en over media-evenementen waarin de aandoening positief belicht werd. Tot deze categorie werden ook artikelen gerekend over gebeurtenissen waarvan een persoon met de aandoening het slachtoffer was, omdat dit sympathie en empathie met de persoon en de aandoening veronderstelt.

Als *neutraal* werden artikelen beschouwd met stigmaneutrale medische of zakelijke informatie, bijvoorbeeld over het verband tussen inenting en autisme.

Tot de categorie *negatief* rekenden we artikelen met nega-

tieve berichtgeving over (personen met) de aandoening, in het bijzonder artikelen over misdaden waarbij een associatie met de aandoening geponereerd of gesuggereerd werd. De vierde categorie betrof artikelen waarin de zoektermen *figuurlijk* gebruikt werden (de facto meestal pejoratief). Ook in andere krantenstudies werd deze categorie geïntroduceerd, wegens een aandeel van 11 tot 58% figuurlijk gebruik van de term 'schizofrenie' (Hoffmann-Richter e.a. 1998; 2003; Duckworth e.a. 2003; Chopra & Doody 2007). Met het figuurlijke gebruik van schizofrenie wordt doorgaans bedoeld op 'gespletenheid', 'innerlijke tegenstrijdigheid' en 'hypocrisie'. Meer nog dan de andere termen lijkt de term 'schizofrenie' een imposante, negatieve metafoor die de psychiatrische betekenis overschaduwet en contamineert, zoals 'kanker' en 'lepra' (Sontag 1978). Het figuurlijke gebruik van autisme heeft doorgaans betrekking op sociale onhandigheid. De figuurlijke betekenis van psychose ten slotte is collectieve angst (denk aan de niet-medische term 'angstpsychose').

Alle bewaarde artikelen konden gemakkelijk in de vier categorieën ondergebracht worden. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid tussen de eerste en de tweede auteur werd bepaald met Cohens kappa-coëfficiënt (κ). Hiertoe werd 10% van de artikelen at random gekozen en door beiden beoordeeld, met een κ van 0,92 als resultaat. Een κ tussen 0,81 en 1,00 geldt als 'bijna perfect' (Landis & Koch 1977).

RESULTATEN

De dagbladen

De oplagen en uitgevers van de zeven Vlaamse dagbladen zijn samengevat in **TABEL 1**.

Nagenoeg identieke dagbladen werden bij elkaar opgeteld. *De Nieuwe Gazet* is een regionale (Antwerpse) uitgave van *Het Laatste Nieuws*, *De Gentenaar* een regionale uitgave van *Het Nieuwsblad*. De affiliaties van de dagbladen met enkele grote uitgeverijen maken dat ze niet als volkomen onafhankelijk beschouwd kunnen worden. Vergeleken met ons vorige onderzoek was de concentratie van dagbladen nog toegenomen door het samengaan van Corelio en Concentra in Mediahuis, waardoor er nog slechts twee grote Vlaamse krantenuitgevers overblijven, De Persgroep en Mediahuis. Er is een zeer grote spreiding van de oplagen: de oplage van *Het Laatste Nieuws* blijft groter dan die van *Het Belang van Limburg*, *De Standaard*, *De Morgen* en *De Tijd* samen. Met dit verschil in oplagen moesten we in de beoordeling van de beeldvorming dan ook opnieuw rekening houden. Tot slot dienen we nog te vermelden dat *De Tijd*, *De Morgen* en *De Standaard* zich 'kwaliteitskranten' noemen, die zich door diepgang en meer focus op politiek, wetenschap, cultuur en economie willen onderscheiden

TABEL 1 Oplagen en uitgevers van de zeven Vlaamse dagbladen (bron: Centrum voor Informatie over de Media, CIM)

Dagblad	Dagelijkse oplage (gem. 2013-2017)	Uitgever
Het Laatste Nieuws + De Nieuwe Gazet (HLN)	318.960	De Persgroep
Het Nieuwsblad + De Gentenaar (HNB)	272.737	Mediahuis
Gazet van Antwerpen (GVA)	103.607	Mediahuis
Het Belang van Limburg (HBVL)	100.688	Mediahuis
De Standaard (DS)	101.172	Mediahuis
De Morgen (DM)	57.971	De Persgroep
De Tijd (TIJD)	34.865	Mediafin (50% participatie van De Persgroep)

van de andere vier dagbladen, waarin meer volkse thema's als sport en populaire cultuur voorop staan.

Stigmatiserend en destigmatiserend

De 5337 gevonden artikelen waren zeer divers van aard en inhoud, wat maakt dat in eenzelfde krant zowel een empathisch humaninterestartikel als een stigmatiserend artikel over een bekende figuur of een rechtszaak kan staan, ook al gaat het over dezelfde problematiek.

Sommige stigmatiserende artikelen grensden aan het absurde. 'Volgens de makers van de documentaire *'Blackfish'* uit 2013 zou de walvis ook aan een psychose hebben geleden door zijn jaren in gevangenschap, wat hem gedurende de jaren ook aanzette om drie mensen te doden' (Het Nieuwsblad 6 januari 2017). De veronderstelde psychose van het dier werd hier kritiekloos als plausibele verklaring van het doden van mensen vermeld.

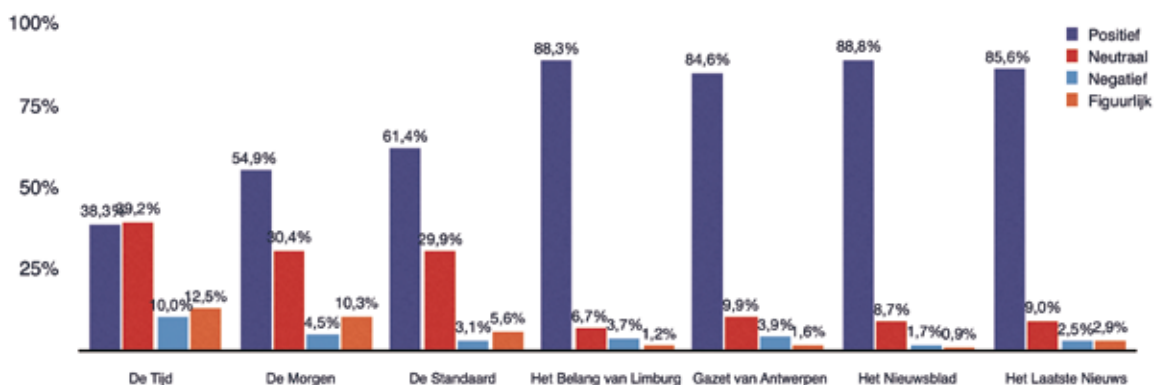
Een aparte categorie vormden artikelen waarin hulpverleners en experts stigmatiserende uitspraken deden, omdat deze geloofwaardiger waren. In *De Morgen* van 19 juni 2015 twijfelde een psychiater eraan dat een jongeman die een tv-studio gijzelde, aan een psychose zou lijden. 'Mensen die

al meerdere psychosen hebben doorgemaakt zijn vaak tot weinig meer in staat. Voor hen is boodschappen doen al een hele onderneming, laat staan dat ze een tv-studio gijzelen.' Dit was een voorbeeld van dubbel stigma: als een psychotische persoon geweld zou willen plegen, zou hij/zij het niet eens kunnen. Commentaren van experts neigden soms ook naar 'neuro-essentialisme' (Loughman & Haslam 2018), waarbij psychotische aandoeningen als ongeneeslijke degeneraties zonder herstelmogelijkheden worden omschreven. Ook destigmatiserende artikelen waren soms ongenueanceerd door onbegrensde sympathie, vergelijk deze kop: 'Kippen moeten weg na klacht burens, autistische eigenaar wanhoop nabij' (Het Nieuwsblad, 21 oktober 2015).

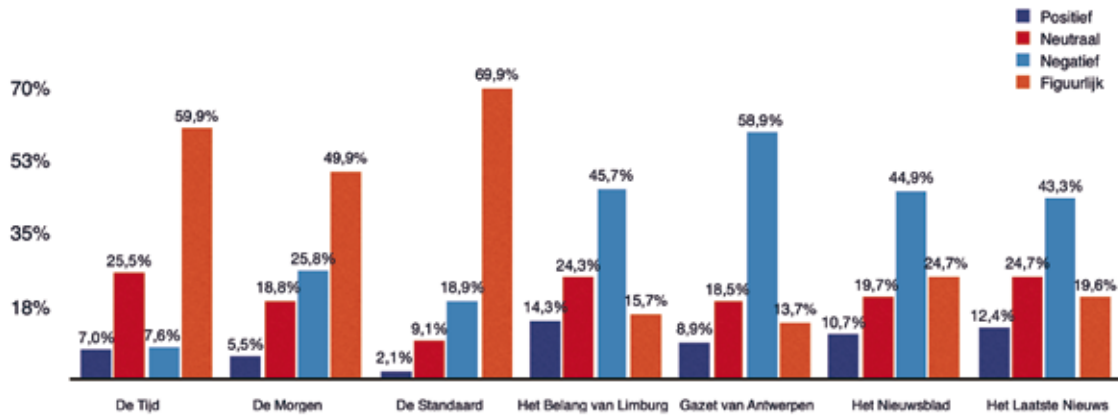
Resultaten voor autisme

De quotering van de artikelen waarin de zoekterm 'autisme' werd gevonden, geven we per dagblad weer in **FIGUUR 1**. In alle dagbladen behalve *De Tijd* overwoog de positieve berichtgeving over autisme sterk. In het onderzoek over de voorgaande 5 jaar was dit ook het geval voor *De Tijd*. Daarnaast viel het zeer uitgesproken overwicht van positieve berichtgeving op voor de dagbladen *Het Belang van*

FIGUUR 1 Zoekterm 'autisme': percentage artikelen per dagblad, verdeeld over de verschillende categorieën

FIGUUR 2 Zoekterm ‘schizofrenie’: percentage artikelen per dagblad, verdeeld over de verschillende categorieën

Limburg, *Gazet van Antwerpen*, *Het Nieuwsblad* en *Het Laatste Nieuws*. De drie zogenaamde kwaliteitskranten onderscheidden zich hiervan door minder uitgesproken positieve en meer neutrale berichtgeving over autisme. Dit onderscheid tussen kwaliteits- en andere kranten was voorheen niet zo duidelijk. In de figuur zijn de kranten weergegeven in oplopende oplage, wat betekent dat het stigmatiefiel van *Het Laatste Nieuws* een veel grotere impact heeft dan dat van *De Tijd*.

Resultaten voor schizofrenie

Zoals in het onderzoek over de voorgaande 5 jaar vormde voor alle Vlaamse kranten de positieve berichtgeving rond de term ‘schizofrenie’ de kleinste categorie (FIGUUR 2). In de drie kwaliteitskranten werd de term ‘schizofrenie’ het vaakst figuurlijk gebruikt, met opnieuw *De Standaard* als topper met bijna 70%. In de andere vier kranten werd de term ‘schizofrenie’ dan weer het vaakst gebruikt in negatieve berichtgeving. Zo had de lezer van *Gazet van Antwerpen* bijna 60% kans om bij het lezen van een artikel

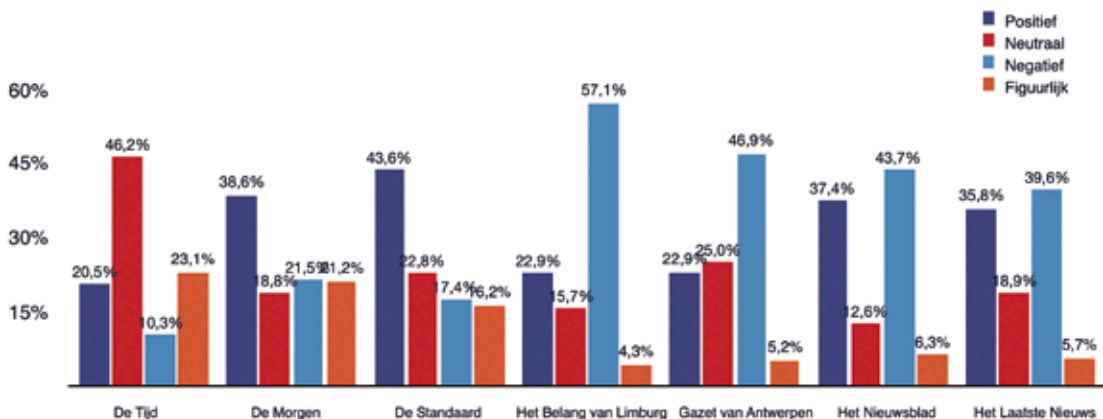
dat verwees naar schizofrenie, stigmatiserende berichtgeving aan te treffen.

Resultaten voor psychose

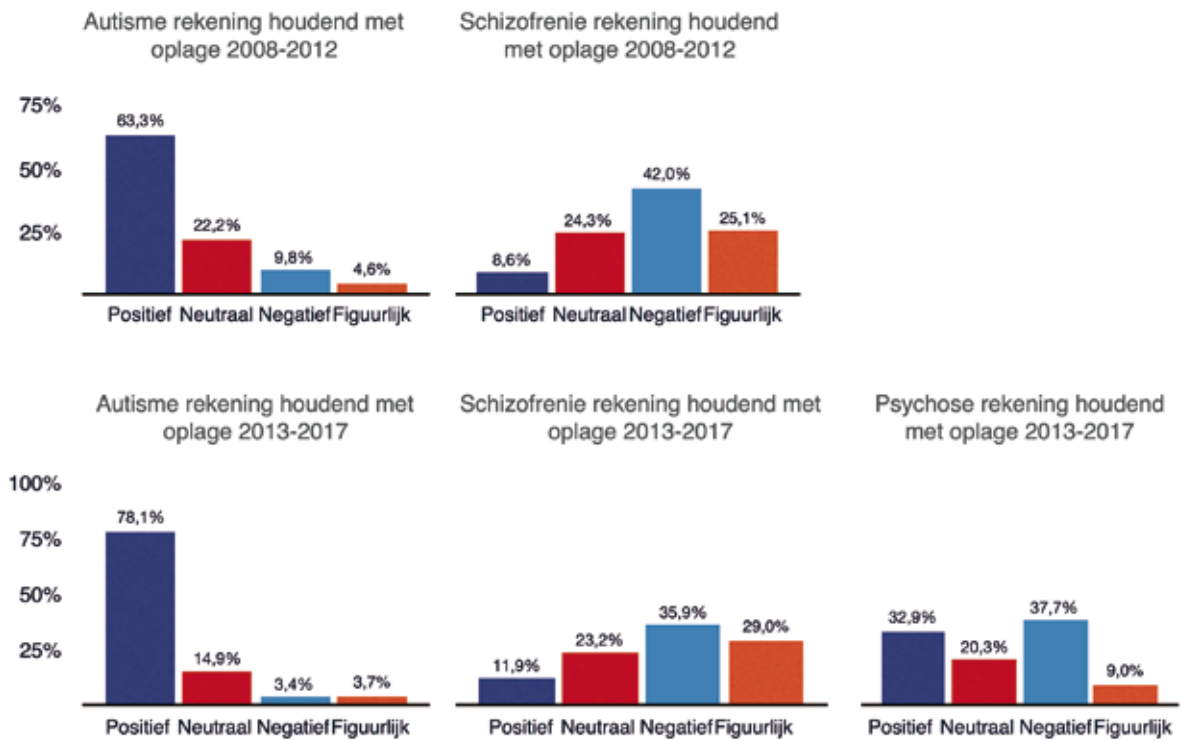
De zoekterm ‘psychose’ werd in dit onderzoek voor het eerst gebruikt, met op het eerste gezicht verwarrende resultaten (FIGUUR 3).

Globaal kwam de term zowel vaak positief als negatief in de kranten, en grosso modo minder vaak neutraal en figuurlijk dan de andere termen. Hoewel de dagbladen de term vaak onkundig gebruikten, verwees psychose in de artikelen terecht eerder naar een tijdelijke toestand, bijvoorbeeld ‘moeder in psychose toen ze tweeling doodde’ (*Het Laatste Nieuws*, 22 mei 2015). Schizofrenie werd veelal als een langdurige toestand beschreven, waardoor de betreffende artikelen vaker een (stigmatiserend) oordeel over de gehele persoon inhielden. Dit verschil werd duidelijk in de talrijke artikelen over de zaak-Kim De Gelder, een kluwen van kritiekloze stigmatisering, door de herhaalde associatie tussen de gruweldaden en psychose/schizo-

FIGUUR 3 Zoekterm ‘psychose’: percentage artikelen per dagblad, verdeeld over de verschillende categorieën

FIGUUR 4 Procentuele verdeling van de categorieën over alle dagbladen, rekening houdend met oplage, voor de periode 2008-2012 (boven) en 2013-2017 (onder)

frenie en het juridisch instrumentaliseren van psychiatrische diagnoses. Een van de weinige genuanceerde artikelen over deze zaak was van de hand van Paul Verhaeghe (*De Morgen* 24 maart 2013).

Voor de term ‘psychose’ constateerden we een opmerkelijk verschil tussen de kwaliteitskranten en de andere dagbladen. In de drie kwaliteitskranten is de term ‘psychose’ overwegend positief geladen, in de andere overwegend negatief. Dit verschil tussen de krantentypes was significant ($\chi^2(3) = 110,7; p < 0,0001$).

De zoektermen ‘psychosegevoelig(e)’ en ‘psychosegevoeligheid’ troffen we in totaal slechts in 24 artikelen aan, telkenmale met een positieve connotatie. De term ‘psychospectrum(stoornis)’ kwam voor de onderzoeksperiode niet voor in de Vlaamse kranten.

Vergelijking van de zoektermen

Wanneer we rekening hielden met de oplage kwamen de scores voor de zoektermen ‘autisme’ en ‘schizofrenie’ over het geheel van de kranten globaal overeen met het onderzoek over de periode 2008-2012 (FIGUUR 4).

Het verschil tussen de berichtgeving over autisme en schizofrenie bleef opvallend groot. In beide periodes vormden de twee profielen nagenoeg elkaars spiegelbeeld. De frequentie waarmee de verschillende artikelcategorieën voorkwamen, verschilde significant tussen beide

aandoeningen (2008-2012: ($\chi^2(3) = 1635,5; p < 0,0001$; 2013-2017: ($\chi^2(3) = 2221,5; p < 0,0001$). Autism bleek echter, vergeleken met de periode 2008-2012, nog frequenter positief belicht te worden en nog minder frequent negatief ($\chi^2(3) = 117,2, p < 0,0001$). Deze trend zagen we niet bij schizofrenie ($\chi^2(3) = 6,1, p = 0,1061$).

Opvallend bleef de tussenpositie van de nieuwe zoekterm ‘psychose’, die bijna driemaal zo frequent positief werd belicht als ‘schizofrenie’. De term ‘psychose’ werd daarnaast veel minder vaak figuurlijk gebruikt dan ‘schizofrenie’ ($\chi^2(3) = 380,6; p < 0,0001$).

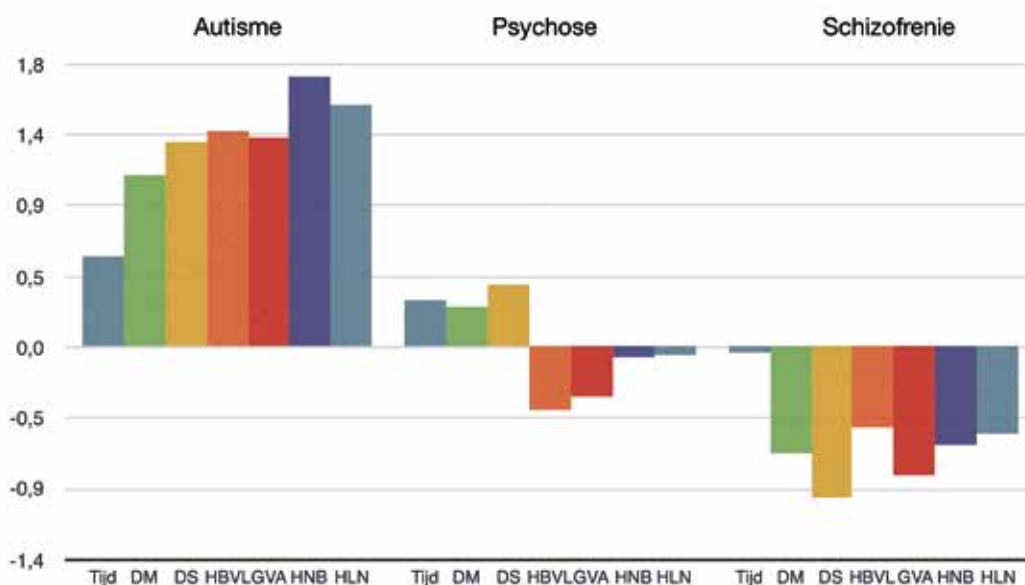
FIGUUR 5 toont de relatieve stigmatisering van de zeven kranten voor autisme, psychose en schizofrenie. Hierbij valt vooral de verschillende beeldvorming rond psychose op (positief in de kwaliteitskranten en negatief in de andere).

Ontwikkeling in de tijd

De evolutie van de beeldvorming in de kranten over de periode 2008-2017 toonde in de eerste plaats een stabiele discrepantie tussen de beeldvorming over autisme en schizofrenie (FIGUUR 6). Na tien jaar was de beeldvorming over schizofrenie onverminderd negatief.

Vanaf 2013 werd psychose aan het onderzoek toegevoegd. Het stigmatiserend gehalte van de berichtgeving over deze term bewoog zich rond de nullijn, wat bevestigde dat de

FIGUUR 5 De verhouding tussen positieve en negatieve berichtgeving over autisme, psychose en schizofrenie per dagblad (figuurlijk gebruik van de termen niet meegerekend), uitgedrukt in log (positief-negatiefratio)

term even vaak stigmatiserend als destigmatiserend in de kranten kwam.

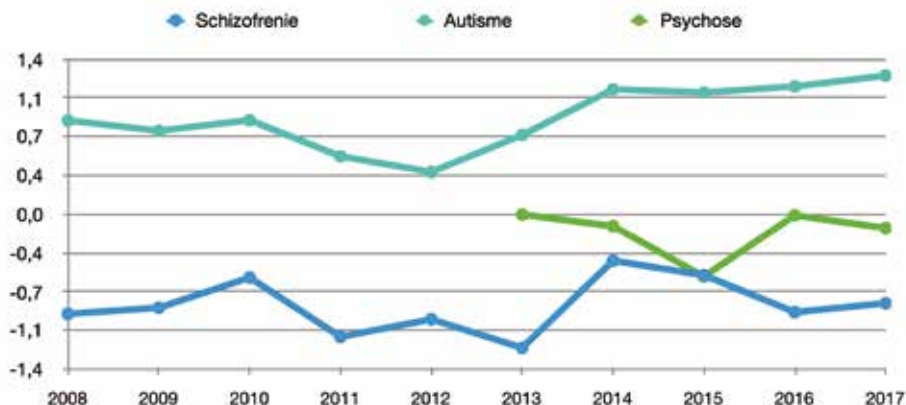
BESPREKING

De eerder positieve connotatie van de term 'psychose' in de kwaliteitskranten toont aan dat de term niet eenduidig stigmatiserend is. De term 'schizofrenie' daarentegen blijkt onlosmakelijk met stigma verbonden. Ons onderzoek bevestigt op dit vlak de resultaten van de periode 2008-2012.

Uit bezorgdheid om de stigmatiserende berichtgeving hebben we destijds onze publicatie aan de krantenredacties bezorgd, maar zonder reactie. Het Vlaamse weekblad

Knackschonk er wel aandacht aan, onder de veelzeggende titel 'Een schizofreen is als een neger' (Draulans 2014). Ruim een jaar na de publicatie van ons artikel verwees de toenmalige ombudsman bij *De Standaard* naar in een reflectie over het stigmatiseren van psychiatrische patiënten in de kranten (*De Standaard* van 9 december 2015), volgens ons betrof zijn beschouwing echter een miskenning, onderschatting en banalisering van het stigma. Recent publiceerde ombudspersoon Karin De Ruyter van dezelfde krant echter een hopelijk invloedrijke, kritische column over het stigmatiserende gebruik van de term 'schizofreen' in de krant (*De Standaard* van 29 februari 2020).

FIGUUR 6 Evolutie van de beeldvorming over schizofrenie en autisme in de Vlaamse kranten van 2008 tot 2017) en van de beeldvorming over psychose van 2013 tot 2017, uitgedrukt in log (positief-negatiefratio)

Sterke kanten en beperkingen

Ons onderzoek bestrijkt het geheel van alle krantenartikelen die in Vlaanderen verschenen over een periode van tien jaar. De resultaten stemmen globaal overeen met die van andere krantenstudies (Hoffmann-Richter e.a. 1998; Lawrie 2000; Pieters e.a. 2003; Corrigan e.a. 2005; Clement & Foster 2008; Thornicroft e.a. 2013). Beperkingen van dit onderzoek zijn dat de term 'psychose' slechts over vijf jaar geëvalueerd is en dat de zoekfuncties van de krantenwebsites mogelijk niet geheel gelijkwaardig zijn.

Conclusie

Dit onderzoek toont aan dat de Vlaamse kranten over een periode van tien jaar onveranderlijk uitgesproken stigmatiserend berichten over schizofrenie, vergeleken met de berichtgeving over autisme. De beeldvorming over de term 'psychose' is overwegend positief in de kwaliteitskranten en overwegend negatief in de andere dagbladen. Dit verschil toont aan dat 'psychose' niet zonder meer als minder stigmatiserend alternatief voor 'schizofrenie' ingezet kan worden, maar ook dat het beleid van krantenredacties het verschil kan maken bij de beeldvorming. De termen 'psychosegevoeligheid' en 'psychosespectrumstoornis' zijn wellicht neutraler wat betreft stigma, maar ze worden vooralsnog vrijwel niet gebruikt.

Aanbevelingen

Ten eerste hopen we dat de redacties van kranten (en andere media) tot het inzicht komen dat ze uitgesproken stigmatiserend berichten over psychotische aandoenin-

gen. De doodoener dat er altijd wel een kwetsbare groep is die zich gestigmatiseerd voelt, houdt geen stand tegen deze overtuigende cijfers.

Ten tweede kunnen redacties van kranten in hun beleid systematisch streven naar een voorzichtiger, correcter en positiever gebruik van de termen 'autisme' en 'psychose', en de term 'schizofrenie' vervangen door 'psychosegevoeligheid' en 'psychosespectrumstoornis'. We raden het figuurlijk gebruik van alle termen af.

Ten derde zou men in artikelen over psychotische aandoeningen systematisch kunnen verwijzen naar een informatieve website, bijvoorbeeld psychosenet.be (suggestie van André Decraene).

Ten vierde bevelen we de publicatie aan van meer informatieve, genuanceerde en neutrale artikelen, alsook getuigenissen van ervaringsdeskundigen en hun omgeving.

Naar het voorbeeld van autisme moedigen we ten slotte de familie, vrienden, verenigingen en hulpverleners rond psychosegevoelige personen aan om het voor hen op te nemen in de media.

We hopen dat zodoende de volgende gedachte van Nietzsche vervuld moge worden: *'De fantasie van de zieke tot bedaren brengen, zodat hij in elk geval niet, zoals tot dusver, meer te lijden heeft van zijn gedachten over zijn ziekte dan van de ziekte zelf, - dat is nog eens iets, zou ik denken! Dat is niet gering! Begrijpen jullie nu onze taak?' (Nietzsche 2012).*

 Martien Wampers gaf statistische ondersteuning bij het beschreven onderzoek.

LITERATUUR

- Aoki A, Aoki Y, Goulden R, Kasai K, Thornicroft G, Henderson C. Change in newspaper coverage of schizophrenia in Japan over 20-year period. *Schizophr Res* 2016; 175: 193-7.
- Catthoor KCEER, Sabbe BGC, Dreesen T, Janssen F, Vandendriessche F, Steegen G, e.a. Effectiviteit van interventies tegen stigma van ernstige psychiatrische aandoeningen; systematisch literatuur-overzicht. *Tijdschr Psychiatr* 2020; 62: 37-46.
- Chopra AK, Doody GA. Schizophrenia, an illness and a metaphor: Analysis of the use of the term 'schizophrenia' in the UK national newspapers. *J R Soc Med* 2007; 100: 423-6.
- Clement S, Foster N. Newspaper reporting on schizophrenia: A content analysis of five national newspapers at two time points. *Schizophr Res* 2008; 98: 178-83.
- Corrigan PW, Watson AC, Gracia G, Slopen N, Rasinski K, Hall LL. Newspaper stories as measures of structural stigma. *Psychiatr Serv* 2005; 56: 551-6.
- Duckworth K, Halpern JH, Schutt RK, Gillespie C. Use of schizophrenia as a metaphor in U.S. newspapers. *Psychiatr Serv* 2003; 54: 1402-4.
- Economou M, Richardson C, Gramandani C, Stalikas A, Stefanis C. Knowledge about schizophrenia and attitudes towards people with schizophrenia in Greece. *Int J Soc Psychiatry* 2009; 55: 361-71.
- Froyen B. Kortsluiting in mijn hoofd: Over het beest dat psychose heet. Brussel: Manteau; 2014.
- Guloksuz S, Van Os J. The slow death of the concept of schizophrenia and the painful birth of the psychosis spectrum. *Psychol Med* 2018; 48: 229-44.
- Hoffmann-Richter U, Alder B, Hinselmann V, Finzen A. Schizophrenia as featured in 'Neue Zürcher Zeitung': A media analysis. *Psychiatr Prax* 1998; 25: 14-8.
- Hoffmann-Richter U, Forrer F, Finzen A. Die Schizophrenie in der Frankfurter Allgemeinen Zeitung - ein Lehrstück. *Psychiatr Prax* 2003; doi: 10.1055/s-2003-36629 2003.
- Landis JR, Koch GG. The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics* 1977; 33: 159-74.

- Lawrie SM. Newspaper coverage of psychiatric and physical illness. *Psychiatr Bull* 2000; 24: 104-6.
- Link BG, Phelan JC. Conceptualizing stigma. *Annual Review of Sociology* 2001; 27: 363.
- Loughman A, Haslam N. Neuroscientific explanations and the stigma of mental disorder: A meta-analytic study. *Cogn Res Princ Implic* 2018; 3: 1-12.
- Magiels G. *Ingewikkeld*. Antwerpen: Vrijdag; 2016.
- Nietzsche F. *Morgenrood: Gedachten over de morele vooroordelen*. (vert. Hawinkels P, van Nieuwstadt M.) Amsterdam: Singel; 2012.
- Pellicano E, Dinsmore A, Charman T. What should autism research focus upon? Community views and priorities from the United Kingdom. *Autism* 2014; 18: 756-70.
- Pieters G, De Gucht V, Kajosch H. Newspaper coverage of psychiatry and general medicine: Comparing tabloids with broadsheets. *Psychiatr Bull* 2003; 27: 259-60.
- Sato M. Renaming schizophrenia: A Japanese perspective. *World Psychiatry* 2006; 5: 53-5.
- Sontag S. *Illness as metaphor*. New York: Farrar, Straus and Giroux; 1978.
- Thornicroft A, Goulden R, Shefer G, Rhydderch D, Rose D, Williams P, e.a. Newspaper coverage of mental illness in England 2008-2011. *Br J Psychiatry* 2013; 202: 564-9.
- Thornicroft G. Profiting from prejudice: Mental illness in the media. *Shunned: discrimination against people with mental illness*. New York: Oxford University Press; 2006. p. 448-.
- Thys E, Struyven CI, Danckaerts M, De Hert M. Stigma rond schizofrenie en autisme in de Vlaamse dagbladen. *Tijdschr Psychiatr* 2014; 56: 365-74.
- Van Gorp B. *Goed gek?! Anders spreken over geestelijke gezondheid*. Leuven: Instituut voor Mediastudies, KU Leuven; 2017.
- Vlaamse Regering. *Regeerakkoord Vlaamse regering 2009-2014. Een daadkrachtig Vlaanderen in beslissende tijden. Voor een vernieuwende, duurzame en warme samenleving*. Brussel: Vlaamse overheid, Afdeling Communicatie; 2009.

SUMMARY

The stigmatisation of schizophrenia, psychosis and autism in the Flemish daily papers

E. THYS, C.I. STRUYVEN, M. DE HERT

- BACKGROUND** A considerable social stigma is attached to psychiatric disorders. Evidence shows that the portrayal of schizophrenia in the media is particularly negative. It has been proposed to replace the term schizophrenia by psychosis susceptibility or psychosis spectrum disorder.
- AIM** Follow-up of the study of the seven Flemish newspapers published between 2008-2012: to compare the degree of stigma in reporting of autism, schizophrenia and psychosis in the Flemish daily newspapers published between 2013-2017.
- METHOD** Via the websites of the seven Flemish daily newspapers, we searched for all articles published between 2013 and 2017 containing the keywords autism, schizophrenia, psychosis and related terms. The collected articles (n = 5,337) were then graded to their stigmatising content.
- RESULTS** In the collected articles the coverage of autism was mostly positive, whereas the coverage of schizophrenia was predominantly negative and of psychosis both positive and negative. The contrast between the reporting on autism and on schizophrenia was very substantial ($p < 0.0001$). The positive coverage of autism increased over time, the coverage of schizophrenia was negative in a stable way. The coverage of psychosis was only positive in the broadsheet newspapers.
- CONCLUSION** The social stigma attached to schizophrenia and psychosis is poignantly reflected in the Flemish newspapers. The fact that a comparable disorder such as autism is depicted in a much more favorable way than schizophrenia indicates that a more positive image of schizophrenia is not only desirable but also achievable.

TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 62(2020)12, 1030-1039

KEY WORDS autism, newspapers, psychosis, schizophrenia, stigma